

בולטין ויוצאין – שהיו דוחקים ובלטים בפרוכת, שאף בבית ראשון שהיה קיר מבדיל בין הקודש ובין קודש הקדשים, היתה פרוכת פרוסה כנגד הפתח (רש"י יומא נד, א). ואף שהבדים לא היו ארוכים כל כך, הם בלטו בדרך נס להראות חיבתם של ישראל (תוס' מנחות צח, ב ד"ה דוחקין).

שְׁהִיא מִשְׁתַּנָּה מִחֲבֵרוֹתֶיהָ, שהיה ניכר שהוציאו את המרצפת כדי לגנוז תחתיה את הארון והחזירוהו (תקלין חדתין, ע"פ רש"י יומא נד, א). ואף שמעשה זה היה בבית שני, והארון נגזז על ידי אישיו עוד בימי בית ראשון (כמבואר להלן בגמ'), רצפת העזרה נשארה כמות שהיתה בבית ראשון. ויש שפירש, שמחמת קדושת הארון השתנה גוון המרצפת (רבינו משולם).

שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת, שעוד קודם הציווי על מלאכת המשכן, עשה משה על פי ציווי ה' ארון עץ ללוחות השניות, ובתחילה היו מונחים בו גם שברי הלוחות, ולאחר מכן בנה בצלאל ארון מצופה זהב למשכן, והעבירו אליו את הלוחות, ושברי הלוחות נשארו בארון העץ (רש"י דברים י, א; תוס' עירובין סג, ב ד"ה כל זמן).

הָיוּ מְהֻלְכִין עִם יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, ונשארו עם ישראל אף לאחר כניסתם לארץ ישראל (כמבואר בהמשך הגמ'), עד שנבנה בית המקדש, שאז גנזו את ארונו של משה, והניחו את שברי הלוחות עם הלוחות בארון הזהב (תוס' עירובין סג, ב ד"ה כל זמן וישיב"א שם), שכבר באו אל המנוחה ואל הנחלה ולא הוצרכו לארון לצאת בו למלחמות (העמק דבר דברים לא, כו, בדעת תוס' שם).

אֶחָד שְׁהִיָּתָה הַתּוֹרָה נְתוּנָה בְּתוֹכוֹ – שמלבד הלוחות היה מונח בו גם ספר התורה שכתב משה (קרבן העדה). ובהגהות הגר"א גרס 'שְׁהִיָּת הַלּוּחוֹת נְתוּנִין לְתוֹכוֹ', שלפי גירסתו נאמרה ברייתא זו על ידי רבי יהודה בר אלעאי, הסובר שספר התורה היה מונח מחוץ לארון (ראה משנת אליהו).

וְאַחֵר שְׁהִיָּתוּ שְׁבָרֵי לּוּחוֹת נְתוּנִין בְּתוֹכוֹ. וגובהו של ארון זה היה תשעה טפחים, ולא היו עליו כרובים, ויתכן שגם כפורת לא היתה עליו, ולא היתה בו את מעלת הארון להיות 'נושא את נושאי' (חתם סופר שבת צב, א). וארון זה היה מונח באהלו של משה (מרומי שדה סוטה מג, א), או שהיה מונח באחד מבתי הכנסת או מבתי המדרש במשמרת קדושה וכבוד (יפה מראה). וגם ארון זה נקרא 'ארון הברית' והיה עליו 'תורת ארון' לכמה דינים, ונשיאתו היתה בכתף על ידי הכהנים (והוא מלבד דין נוסף של נשיאת כלי המשכן על ידי בני לוי, הכולל גם את הארון השני שהיה בכלל כלי המשכן) (ח' מרן רי"ז הלוי מכתבים שבסוף הספר, בדעת הרמב"ם). אכן האיסור של תשמיש המיטה כאשר הארון אינו מונח במקומו, לא נאמר על ארון זה (תוס' עירובין סג, ב ד"ה כל זמן).

הָיָה נִכְנָס וְיוֹצֵא עִמָּהּ – למלחמה (תקלין חדתין; ביאור הגר"ח קניבסקי). ועל ארון זה נאמר שהיה נוסע לפניו דרך שלשת ימים (במדבר י, לג), שהיה מקדים לפניו דרך שלשת ימים לתקן להם מקום חניה [בשונה מהארון שהיו בו הלוחות, שהיה נוסע עם הלויים באמצע המחנות] (רש"י שם, וס' כף בקרבן העדה בדברי הגמ' כאן).

וּפְעָמִים שְׁהִיָּתָה מִתְרָאָה עִמָּהּ – שלפעמים היה נראה להם בשעת המלחמה, אך לא כל הזמן, משום שהיה מונח בריחוק מקום, אצל המלך ושוטריו (ע"פ מהר"א פולדא, מנחם משיב נפש וביאור הגר"ח קניבסקי, ובהגהות הגר"א לא גרס מילים אלו).

לֹא הָיָה בְּנֵי נֶשׁ דִּילְעוֹן בְּאֹרֵייתָא [ראה ביאורנו לעיל (ע"א)]. ויש שהוסיפו בגירסת הגמ', 'או חולים המוטלים באשפה' [-עניים חולים] (תשב"ץ ג, קצ. מובא בביאור הגר"א יו"ד רמט, כ). ■ להלכה, צדקה לחולים עניים, או שאין להם לחם לאכול בזמן הרעב, עדיפה ממצות בית הכנסת [אך מצות צדקה לעניים בריאים, נחלקו הפוסקים האם עדיפה ממצות בית הכנסת] (שו"ע יו"ד רמט, טז, ודרך אמונה מתנות עניים ח, מ).

קִדְשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ מוֹצִיאִין אֶת הָרָאִי לְהֵן מִקְדָּשִׁי בֵּדֶק הַבַּיִת – שאם נגמרו השקלים של תרומות הלשכה, קונים קרבנות ציבור מכסף המיועד לבדק הבית (משנת אליהו, ע"פ רמב"ם שקלים ד, י). ויש מפרשים, שהמקדיש לבדק הבית דבר הראוי להיקרב בעצמו על גבי המזבח [על אף שעבר על 'לא תעשה'] פודים אותו ומקריבים אותו על המזבח, והדמים יפלו לבדק הבית (תקלין חדתין, וראה רמב"ם ערכין ה, ה).

אֵין קִדְשֵׁי בֵּדֶק הַבַּיִת מוֹצִיאִין אֶת הָרָאִי לְהֵן מִקְדָּשִׁי מִזְבֵּחַ – דבר שהקדישוהו עבור המזבח, אין משתמשים בו לצורך בדק הבית, שאין משנים מקדושה חמורה לקדושה קלה (משנת אליהו ותקלין חדתין). ובהגהות הגר"א הוסיף (ע"פ רמב"ם תמורה ד, יא) **וְלֹא קִדְשֵׁי בֵּדֶק הַבַּיִת מִקְדָּשִׁי בֵּדֶק הַבַּיִת** – שיש חילוק בדרגות הקדושה של בדק הבית, כגון שקדושת ההיכל חמורה מקדושת העזרה והמזבח, ולכן דבר שהוקדש לצורך ההיכל, אין משנים אותו לקדושה קלה יותר של קדושת העזרה או המזבח (ח' מרן רי"ז הלוי שם, בדעת הרמב"ם, וראה שם בדעת רש"י והראב"ד שאין חילוק בקדושת דברים שהוקדשו לבדק הבית).

וְהָא תַּנְיִין כָּלִי שִׁמְצָאוּ בּוֹ צוּרָךְ לְבֶדֶק הַבַּיִת מֵנִיחִין אוֹתוֹ וְכוּ', ומאחר שלא הוסיפה המשנה שאפשר לקנות בדמי הכלי גם קרבנות [באופן שנגמרו השקלים], משמע שאין קונים קרבנות בכסף של בדק הבית. ומתורצת הגמ' שהמשנה אינה עוסקת באופן שצריכים כסף לקניית קרבנות, ולכן מניחים את הדמים בלשכת בדק הבית [ואכן אם יהיה צורך, יקנו בהם קרבנות] (בהל' שקלים ד, י, בדעת הרמב"ם שם).

ויש שפירש את קושיית הגמ' [ע"פ גירסת הגר"א הנ"ל (ד"ה אין)], שבברייתא מבואר שאין משנים מקדושה לקדושה בקדשי בדק הבית, ואילו במשנה מבואר שמוכרים כלי שהוקדש עבור מטרה אחת וקונים בו דברים אחרים. ומתורצת הגמ', שהאיסור הוא דוקא כשמשנה מיד מקדושה לקדושה אחרת, ולא התירה משנתנו אלא למכור [חפץ שאין בו צורך כלל] ולהניח את הדמים בלשכת בדק הבית [שהדמים שבלשכה מיועדים לכלל צרכי בדק הבית], ואחר כך יהיה ניתן להשתמש בו כפי הצורך, ואין זה נחשב שינוי מקדושה לקדושה (משנת אליהו ותקלין חדתין).

פרק שישי – שלשה עשר שופרות

מִשְׁנָה. הָיוּ מִשְׁתַּחֲוִים בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה וְכוּ', ואלו שלא השתחוו שם, סברו שהארון גלה לבבל ולא נגזז בדיר העצים (תוס' יו"ט).

גִּמְרָא. וְלֹא יִרְאוּ הַחוּצָה. ובהגהות הגר"א הוסיף **וְכֻתִּיב וַיְהִי שֵׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה**, שמשמעות הכתוב שהארון נגזז שם לעולם. אכן, בגמ' יומא (נד, א) הביאו דרשה זו והקשו שאין הכרח לומר כן במשמעות הכתוב.